

แนวทางการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาต่อคุณแม่วัยใส Guidelines for the Education Administration for Young Mothers

มินติชา เดชเกต¹, ฉัตรวรรษุช อังคสิงห์²
Minticha Dechket¹, Chatwarun Angasinha²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามายาคติของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการให้สิทธิการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าครองชีพในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2) เสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ให้ได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าครองชีพในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน 2) นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ จำนวน 4 คน 3) บุคคลที่เคยลาออกจากสถานศึกษากลางคันหรือไม่ได้ศึกษาต่อด้วยเหตุตั้งครรภ์ จำนวน 4 คน 4) ครอบครัวของนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ หรือบุคคลที่เคยลาออกจากสถานศึกษากลางคันหรือไม่ได้ศึกษาต่อด้วยเหตุตั้งครรภ์ จำนวน 3 คน 5) ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงครูและบุคลากรในสถานศึกษากลุ่มหนึ่ง ยังมีมายาคติต่อคุณแม่วัยใสที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่เชิงลบ โดยการเลือกปฏิบัติต่อนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ปฏิเสธในการให้โอกาส และให้ความช่วยเหลือ ทำการกีดกันหรือบีบบังคับให้ย้ายหรือลาออกจากสถานศึกษากลางคัน โดยที่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์และผู้ปกครองไม่สมัครใจ แต่ด้วยบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และหลายหน่วยงานร่วมกันขับเคลื่อนพระราชบัญญัติการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ทำให้เปลี่ยนแปลงมายาคติของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษากลุ่มหนึ่ง นำไปสู่การปฏิบัติที่เชิงบวก โดยผู้บริหารสถานศึกษา มีแนวทางการบริหารจัดการนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน ด้านการแก้ไขปัญหาค่าครองชีพ และด้านการกำกับติดตาม ทำให้นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างต่อเนื่องที่สถานศึกษาเดิมด้วยการเรียนหลากหลายรูปแบบ

คำสำคัญ: มายาคติ, ผู้บริหารสถานศึกษา, คุณแม่วัยใส

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

¹ MA Student, Leadership in Society, Business and Politics Program, College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, อาจารย์ที่ปรึกษา

² Assist. Prof., Ph.D., College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University, Advisor

Corresponding Author E-mail: minticha.dk@gmail.com

Abstracts

This research aimed to 1) examine the mythology held by educational institution administrators regarding the right to continue education for pregnant students in accordance with the Act for Prevention and Solution of the Adolescent Pregnancy Problem, B.E.2559, and other relevant laws, and 2) propose guidelines for enhancing the role of educational institution administrators in managing pregnant students to ensure their continued access to education in accordance with the act and other relevant laws. This research employs a qualitative methodology, gathering data from documents, articles, journals, and related studies, as well as conducting in-depth interviews with five groups of key informants: 1) Six educational institution administrators, four pregnant students, 3) four individuals who dropped out due to pregnancy, 4) three family members of pregnant students or former students who dropped out due to pregnancy, and 5) three homeroom teachers or academic counselors—totaling 20 participants. The findings indicated that certain educational institution administrators, instructors, and personnel still hold mythologies about adolescent mothers who are students, resulting in negative actions, such as discriminatory practices, denying opportunities and support, and exerting pressure, or coercing students to transfer or drop out against their consent. However, with shifts in societal attitudes and the collaborative efforts of multiple stakeholders in enforcing the Act for Prevention and Solution of the Adolescent Pregnancy Problem, B.E. 2559, these mythologies have started to change the perceptions of certain educational institution administrators, teachers, and personnel. This shift has led to positive administrative actions, with school administrators implementing a structured approach to managing pregnant students, focusing on three key areas: prevention, problem resolution, and monitoring. Consequently, pregnant students are now able to continue their education at their original schools through flexible and diverse learning models.

Keywords: Mythology, Educational Institution Boards, Adolescent Mother

บทนำ

เดิมสถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นของประเทศไทย เป็นเรื่องน่าวิตกกังวลอย่างมาก จากข้อมูลเว็บไซต์กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่า สถิติการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

เมื่อปี พ.ศ. 2554 มีตัวเลขสูงกว่า 120,000 คน โดยเป็นเด็กที่มีอายุ 10-14 ปี จำนวนกว่า 3,700 คน และเป็นเด็กอายุ 15-19 ปีจำนวนกว่า 128,000 คน (สำนักข่าว BBC News ไทย, 2566) สังคมไทยตั้งแต่อดีต เรื่องทางเพศเป็นเรื่องที่ยังไม่ค่อยเปิดเผยและพูดคุยกันได้อย่างปกติ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรหรือ การตั้งครรภ์ในวัยเรียนเป็นสิ่งไม่ดี ผิดบาป น่าละอาย และผิดขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เด็กหรือวัยรุ่นเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เมื่อไปปรึกษาแพทย์หรือคนใกล้ชิด เพศหญิงมักเป็นฝ่ายถูกตำหนิและต่อว่า จึงทำให้ วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมบางส่วนถูกผลักให้ไปเผชิญปัญหาตามลำพัง บางรายคิดสั้นจบชีวิตตัวเองไปใช้บริการ ทำแท้งผิดกฎหมาย หรือทอดทิ้งบุตรหลังคลอด (พิชญ์ ชันติพงษ์, 2565)

จากการลงพื้นที่ภาคสนามของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่า หลายโรงเรียนให้นักเรียนออกจากโรงเรียนหรือพักการเรียนเนื่องจากการตั้งครรภ์ ถูกนินทาตำหนิ ประจานให้อับอาย ล้อเลียน รวมไปถึงการจ้องมองนักเรียนที่ตั้งครรภ์ สาเหตุเกิดจากผู้บริหาร ครู อาจารย์ และนักเรียนปราศจากความรู้ทั้งในเรื่องกฎหมายและสิทธิมนุษยชน สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ นักเรียนตั้งครรภ์บางคนลาออกจากโรงเรียนเพื่อเลี้ยงบุตรและหางานทำแทน นักเรียนเข้าใจว่าการตั้งครรภ์ของตนเป็นสิ่งเลวร้าย ผิดบาป น่าอับอายจนต้องปิดบังแยกตัวออกจากสังคม มากกว่ามองว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2559)

ต่อมาประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในวัยเรียน พ.ศ. 2559 และประกาศกฎกระทรวงศึกษาธิการกำหนดประเภทของสถานศึกษา และการดำเนินการของสถานศึกษา ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในวัยเรียน พ.ศ. 2561 โดยเฉพาะข้อ 7 ระบุว่า “สำหรับสถานศึกษาทุกระดับที่มีนักเรียนหรือนักศึกษา ซึ่งตั้งครรภ์อยู่ในสถานศึกษา ต้องไม่ให้นักเรียนหรือนักศึกษานั้นออกจากสถานศึกษาดังกล่าว เว้นแต่เป็นการย้ายสถานศึกษา โดยจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์ให้ได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสมและต่อเนื่อง” หลังจากมีพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงดังกล่าวแล้ว แต่ในปี 2561 ยังพบว่ายังมีวัยรุ่นท้องไม่พร้อมมากถึงร้อยละ 15 เกินกว่าค่ามาตรฐานที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ คือ ไม่เกินร้อยละ 10 ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา (ปาริชาติ บุญเอก, 2562) และในปี 2560 - 2561 ถึงแม้แนวโน้มวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์อยู่ในสถานศึกษาต่อเพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยละ 24.3 และร้อยละ 23.3 ตามลำดับ แต่ก็ตัวเลขวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์มีโอกาสจะอยู่ต่อในสถานศึกษา ยังคงน้อยมาก หรือหากเลือกกลับมาศึกษาต่อ ส่วนใหญ่เลือกที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษานอกระบบมากกว่าในระบบ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2562)

จากสถิติของข้อมูลสายด่วน 1663 พบว่า ในปี 2563 ผู้หญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อมมาปรึกษาเฉลี่ยปีละประมาณ 30,000 ราย โดยร้อยละ 30 เป็นวัยรุ่นที่อายุต่ำกว่า 20 ปี โดยวัยรุ่นที่ปรึกษา จำนวน 5,456 ราย ระบุว่าผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูบางคนไม่ให้ศึกษาต่อหรือสร้างสิ่งแวดล้อมให้เป็นอุปสรรค จนนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์และผู้ปกครองทนไม่ไหว ต้องหยุดเรียนหรือย้ายไปเรียนยังสถานศึกษาอื่น มีนักเรียน/นักศึกษาปรึกษาเรื่องถูกบังคับให้ออกจากสถานศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 10 ราย โดยมีเหตุผลหลักคือ นักเรียน/นักศึกษาผิดกฎสถานศึกษา และประพฤติตัวทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของโรงเรียน (กรุงเทพฯธุรกิจ,

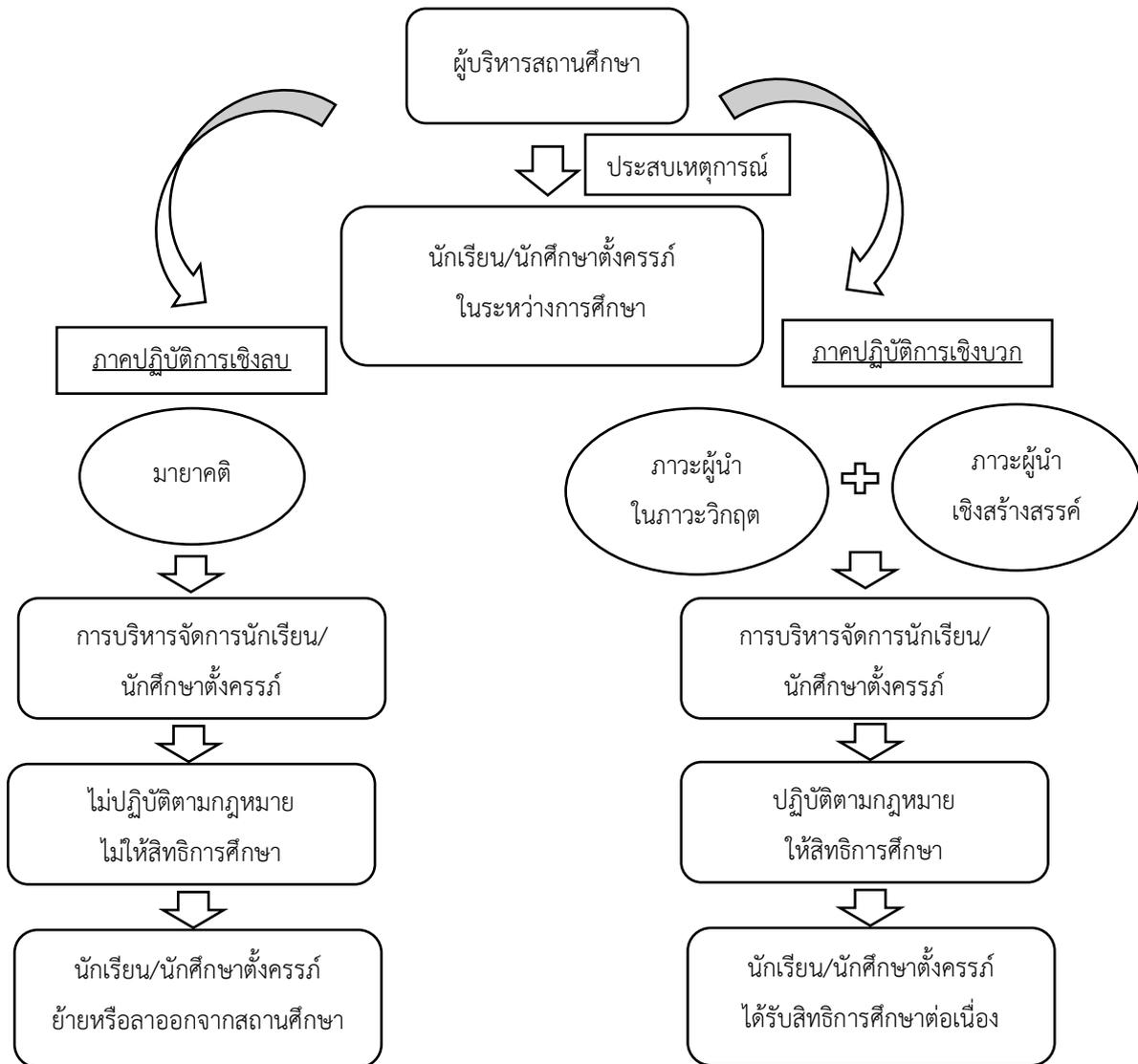
2563) อีกทั้งยังพบสถิติวัยรุ่นตั้งครรภ์ที่เป็นนักเรียน/นักศึกษามากถึงร้อยละ 47.5 ซึ่งกลับมาสูงขึ้น ในปี 2564 ส่วนนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ได้เรียนต่อในสถานศึกษาเดิม ร้อยละ 33.8 ในขณะที่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์แล้ว ต้องหยุดเรียน/ลาออก ร้อยละ 36.1 นักเรียน/นักศึกษาที่คลอดบุตรแล้ว ส่วนใหญ่ต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ร้อยละ 52.6 มีเพียงส่วนน้อยที่ได้กลับไปเรียนต่อ (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย, 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีคำถามต่อข้อปฏิบัติว่า เหตุใดจึงยังมีผู้บริหารสถานศึกษา ที่ไม่ให้สิทธิการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติการป้องกัน และแก้ไขปัญหาค่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่จากข้อมูลอดีตจนถึงปัจจุบัน ยังมีผู้บริหารสถานศึกษาส่วนหนึ่งทำให้นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายดังกล่าว จึงโน้มนำให้ผู้วิจัยให้ความสนใจแนวคิดมายาคติ (Myth) ซึ่งมักจะบดบังอารมณ์ ความรู้สึกและทำให้สิ่งที่ตนเองหรือสภาพสังคมนั้นก่อตัวขึ้นมา จนคิดว่าอารมณ์และความรู้สึกเหล่านั้นเป็นเรื่องจริง และอาจบ่งบอกสาเหตุทั้งความคิดและพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาโดยใช้แนวคิดมายาคติอาจจะทำให้ได้รับการคลี่คลายต่อแนวคิดและวิธีการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาต่อคุณแม่วัยใส เพื่อให้ได้มา ซึ่งแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการบริหารจัดการให้โอกาสนักเรียน/นักศึกษาที่ก้าวพลาดได้เรียนต่อจนจบการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เสียสิทธิตามพระราชบัญญัติการป้องกัน และแก้ไขปัญหาค่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษามายาคติของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการให้สิทธิการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ให้ได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการ

การวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยเป็นการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Method) มีการดำเนินการ ดังนี้

1. การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย

งานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับข้อมูล และกลุ่มที่เปราะบาง อ่อนไหว มีโอกาสก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถานภาพหรือสิทธิประโยชน์ของบุคคลผู้เข้าร่วมวิจัย จึงมีข้อจำกัดในงานวิจัย คือ ความยากในการเข้าถึงผู้เข้าร่วมวิจัยและการคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยปฏิบัติงานด้านการศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีเครือข่ายเป็นร่วมงาน คณะทำงานฯ คณะกรรมการฯ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้บริหารหน่วยงานการศึกษา และผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษา

ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และกรุงเทพมหานคร และมีอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชาวิจัยแก่นักศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต จึงมีเครือข่ายเป็นนักศึกษาที่ทำงานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้หัวข้อการวิจัยมีความเปราะบางและอ่อนไหว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลด้วยการชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ของการวิจัย และใช้วิธีการสโนว์บอล (Snowball Sampling) จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงผู้เข้าร่วมวิจัยในพื้นที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดปทุมธานี และกรุงเทพมหานครได้

สรุปพื้นที่ในการวิจัย คือ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายหรือเทียบเท่า โดยเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) หรือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) หรือสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือสังกัดกรุงเทพมหานคร ในจังหวัดชลบุรี จังหวัดปทุมธานี และกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในพื้นที่ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 จังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่ในเขตสุขภาพที่ 6 พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 เขตสุขภาพที่ 6 มีอัตราการคลอดในหญิงอายุ 15–19 ปี สูงที่สุดในประเทศ เท่ากับ 25.2 ต่อพันคน (เป้าหมายในปีงบประมาณ 2566 ไม่เกิน 23 ต่อพันคน) (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2566)

1.2 จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ในเขตสุขภาพที่ 4 พบว่าในปี พ.ศ. 2564 เขตสุขภาพที่ 4 มีอัตราการคลอดในหญิงอายุ 15-19 ปี เท่ากับ 17.84 ต่อพันคน (ภาพรวมอัตราการคลอดทั้งประเทศอยู่ที่ 20.90 ต่อพันคน) และมีอัตราการคลอดในหญิงอายุ 10-14 ปี เท่ากับ 1.82 ต่อพันคน (ซึ่งมากกว่าภาพรวมอัตราการคลอดทั้งประเทศที่ 1.68 ต่อพันคน) (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2566)

1.3 กรุงเทพมหานคร มีฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งกำกับดูแลโดยกระทรวงมหาดไทย และเป็นหนึ่งในกระทรวงที่รักษาการตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และเป็นหน่วยงานสุดท้ายที่ดำเนินการออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยใช้ระยะเวลายาวนานกว่า 5 ปี จึงประกาศกฎกระทรวงกำหนดการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อให้วัยรุ่นได้รับสิทธิในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2564 เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2564 สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครหลายแห่ง จึงนำกฎกระทรวงฉบับนี้ไปใช้และถือปฏิบัติด้วยความล่าช้า

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งอยู่ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายหรือเทียบเท่า ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้อำนวยการวิทยาลัย หรือรองผู้อำนวยการวิทยาลัย จำนวน 6 คน

2.2 นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ปัจจุบันยังอยู่ระหว่างการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 4 คน

2.3 บุคคลที่เคยลาออกจากสถานศึกษากลางคันหรือไม่ได้ศึกษาต่อด้วยเหตุตั้งครรรค์ ซึ่งระหว่างที่ตั้งครรรค์ศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 4 คน

2.4 ครอบครัวของนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรรค์ หรือบุคคลที่เคยลาออกจากสถานศึกษากลางคันหรือไม่ได้ศึกษาต่อด้วยเหตุตั้งครรรค์ ซึ่งขณะนั้นศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 3 คน

2.5 ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาของนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรรค์ ซึ่งอยู่ในสถานศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 3 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งสิ้น 20 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามแตกต่างกัน จำนวน 2 ชุด ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา และ 2) แบบสัมภาษณ์นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรรค์และบุคคลที่เคยลาออกด้วยเหตุตั้งครรรค์ฯ และครอบครัวของนักเรียนนักศึกษาที่ตั้งครรรค์หรือบุคคลที่เคยลาออกด้วยเหตุตั้งครรรค์ฯ ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด และจะดำเนินการใช้เครื่องบันทึกข้อมูลภาคสนาม

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมืองานวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมืองานวิจัย โดยนำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) แก้ไขแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ถูกต้องตามคำชี้แนะ และนำมาให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินผล จากนั้นวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือโดยดูค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence : IOC) หลังจากทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.50 มาใช้ในแบบสัมภาษณ์ได้แก่ ค่า IOC เท่ากับ 1 และค่า IOC เท่ากับ 0.67 ซึ่งถือว่าข้อคำถามมีค่าความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ได้แก่ ค่า IOC เท่ากับ 0.33 ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหรือตัดทิ้งตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยการเรียงข้อคำถามที่อ่อนไหว เช่น การเปลี่ยนมาใช้ข้อคำถามเรื่องแนวทางบริหารจัดการหรือการแก้ปัญหาของผู้บริหารสถานศึกษา แทนการใช้ข้อคำถามเรื่องการให้นักเรียน/นักศึกษาลาออกหรือย้ายสถานศึกษา และการใช้ข้อคำถามเรื่องสถานการณ์และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาก่อนนำไปสู่ข้อคำถามด้านอารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรมของนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรรค์

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการค้นคว้าจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

5.1 การติดต่อประสานงาน หรือทำหนังสือเพื่อขออนุญาตเข้าพบรายบุคคล

5.2 การเชิญชวนให้เข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ ปราศจากการกดดันหรือการถูกบังคับ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีการชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัย อาทิ หัวข้อการวิจัย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะได้รับ และการปกปิดข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัย

5.3 มีเอกสารชี้แจงการเข้าร่วมการวิจัย 1 ชุด และหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย 1 ชุด ที่รับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยลงนาม และสำเนาเก็บเอกสารไว้ที่ผู้เข้าร่วมงานวิจัย 1 ชุด และผู้วิจัยเก็บไว้ 1 ชุด

5.4 ดำเนินการการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง โดยมีบันทึกเสียง

5.5 การถอดเทปที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์โดยการนำข้อมูลสรุปจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ มาทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ โดยการหาข้อความความสำคัญ และจัดกลุ่ม สรุปในแต่ละประเด็นให้เห็นเป็นรูปธรรม ดังนี้

6.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

6.2 นำมาจัดลำดับความสำคัญแล้วมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน และมีการอ้างอิงโดยที่มาของข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางเอกสาร

7. จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่อ่อนไหวและกลุ่มเปราะบาง มีโอกาสก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถานภาพหรือสิทธิประโยชน์ของบุคคลผู้เข้าร่วมวิจัย จึงได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน และขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สำนักงานจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต โดยคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาและมีมติรับรองโครงการวิจัย เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2567

ผู้วิจัยเป็นคนที่เก็บรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยข้อมูลจะไม่ถูกส่งต่อ ไม่รั่วไหล และไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ และขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้ภาษาและคำพูดที่ทำให้เกียรติผู้เข้าร่วมวิจัย ไม่ละเมิดสิทธิ และระมัดระวังผลที่เกิดขึ้นในทางลบ เช่น การได้รับการกระทบกระเทือนทางจิตใจหรือสถานภาพทางสังคม และหากผู้เข้าร่วมการวิจัยมีอาการผิดปกติ รู้สึกไม่สบายกายหรือมีผลกระทบต่อจิตใจเกิดขึ้นระหว่างการวิจัย หรือมีข้อข้องใจเกี่ยวกับขั้นตอนของการวิจัยหรือเกิดอาการบาดเจ็บ/เจ็บป่วยหรือหากเกิดผลข้างเคียงไม่พึงประสงค์จากการวิจัยขึ้น สามารถติดต่อผู้วิจัยตามช่องทางที่แจ้งไว้ในเอกสารชี้แจงเข้าร่วมการวิจัย ได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมการวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใด ๆ

ผลการวิจัย

1. การศึกษามายาคติผู้บริหารสถานศึกษาต่อการให้สิทธิการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนึ่งมีทัศนคติ แนวคิด และวิสัยทัศน์เชิงบวกต่อนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ มีความเข้าใจในสภาพสังคมปัจจุบันและมองว่าเป็นเรื่องปกติหรือเรื่องธรรมดา ส่วนใหญ่มีความใจดี มีเมตตา ให้โอกาสนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์เรียนต่อเนื่องในสถานศึกษาเดิมได้ตามปกติ และมีความพร้อมในการให้ความดูแลช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาอย่างดี โดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยบริบทของสังคมเปลี่ยนแปลง และหลายหน่วยงานร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 อย่างจริงจังและเข้มข้น ปัจจุบันมายาคติในเรื่องคุณแม่วัยใสของสังคมและคนส่วนหนึ่งจึงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติกันต่อไป

“ถ้าเป็นสมัยก่อน ผอ.ยุคเก่าอาจจะไม่ยอมรับครับ แต่ปัจจุบันสังคมเปิดกว้างในเรื่องเพศ การตั้งครรภ์ ไม่พร้อมก็เป็นเรื่องปกติ ทุกคนมีความผิดพลาดกันได้ เชื่อว่าสังคมมีความเข้าใจและยอมรับได้ครับ เมื่อเกิดเหตุทางโรงเรียนช่วยทำความเข้าใจกับครูทุกคนและผู้ปกครองด้วย เพื่อให้ร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือให้เด็กได้เรียนต่อได้ตามปกติครับ หากอายุครรภ์น้อยก็ให้มาเรียนที่โรงเรียนพร้อมเพื่อนได้ จนอายุครรภ์มากใกล้คลอด จะให้เรียน Online หรือ On Hand หากตรงกับช่วงสอบจะมีทั้งการจัดสถานที่สอบให้เป็นกรณีพิเศษ ไม่ต้องขึ้นลงอาคาร เพื่อความสะดวกต่อตัวเด็กเอง หรือบางรายอาจให้ตามมาสอบที่หลังได้ โดยมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ ครับ” (ผู้บริหารสถานศึกษา A (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, วันที่ 8 พฤษภาคม 2567)

“ที่นี่ให้เรียนต่อได้จนจบการศึกษาครับ กระทบงฯ ก็ให้ความสำคัญเรื่องนี้จริงจังมาหลายปีครับ มีการปรับหลักสูตรเรื่องเพศวิถีศึกษา มีนโยบายลงมาชัดเจนให้เด็กเรียนต่อได้ ให้ส่งเสริมเรียนการสอนเรื่องนี้ และการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ส่วนผมให้ความสำคัญเรื่องให้โอกาสทางการศึกษามาก ตอนเข้ามารับตำแหน่งที่โรงเรียนนี้ครั้งแรก ได้มีนโยบายแก่ครูและนักเรียนไว้ว่าการให้โอกาสทางการศึกษาคือการให้ปัญญาแก่แผ่นดิน ผมให้เรียนต่อได้ทุกรายแน่นอน และคิดเสมอว่าเขาก็เหมือนลูกหลานเรา พร้อมดูแลช่วยเหลืออย่างเต็มที่ครับ” (ผู้บริหารสถานศึกษา B (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, วันที่ 20 พฤษภาคม 2567)

“ตอนแม่ไปบอกโรงเรียนว่าหนูท้อง ผอ.และคุณครูตัดสินใจไม่ให้ลาออก ยังให้ไปเรียนได้ตามปกติคะ หนูรู้สึกดีใจที่โรงเรียนให้โอกาส เพราะยังอยากเรียนกับเพื่อน อยากเรียนจบพร้อมเพื่อน ตอนไปโรงเรียน ผอ. ครู แล้วก็เพื่อนในกลุ่ม คอยดูแลช่วยเหลือจนถึงช่วงใกล้คลอดเลยคะ เมื่อคลอดแล้วทางโรงเรียนก็ยังให้เรียนออนไลน์ต่อ 3 เดือน ครูบอกว่าจะได้ให้นมลูกได้เต็มที่คะ ปัจจุบันหนูมีความสุขดี ลูกก็เลี้ยงง่าย ครอบครัวยุติช่วยเหลือด้วยคะ” (น้องนุ้ม (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, วันที่ 30 เมษายน 2567)

ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งยังคงมีมายาคติชุดเดิมอยู่ โดยมองว่าการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เป็นเรื่องที่ผิด โทษตัวเด็กหรือโทษครอบครัวเด็ก ทำการปกปิดข้อมูล กลัวเรื่องภาพลักษณ์สถานศึกษาเสียหาย จึงเกิดการเลือกปฏิบัติ ไม่ต้องการให้คุณแม่วัยใสมาเรียนต่อเนื่องร่วมกับนักเรียน/นักศึกษาคนอื่น มายาคติ และการกระทำของผู้บริหารสถานศึกษาเช่นนี้ ทำให้นักเรียน/นักศึกษาทั้งที่เป็นคุณแม่วัยใสและที่ไม่ได้ เป็นคุณแม่วัยใสมีความรู้สึกแปลกแยก ผู้บริหารสถานศึกษากระทำการหลีกเลี่ยงกฎหมาย โดยให้นักเรียน/ นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ลาออกหรือย้ายสถานศึกษาหรือพักการเรียน โดยที่นักเรียน/นักศึกษาและผู้ปกครอง ไม่สมัครใจ ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งที่มีความอคติอย่างชัดเจน มีการใช้วิธีการบริหารจัดการ แบบเผด็จการ ไม่รับฟังความคิดเห็น มีการดูด่าว่ากล่าว ดูหมิ่น ดูแคลน และพูดจาถดถอยต่าง ๆ ทำให้นักเรียน/ นักศึกษาเกรงกลัว อับอาย และเกิดความทุกข์อย่างมาก ยิ่งเป็นการซ้ำเติมมากกว่าการแก้ไขปัญหา และเข้าช่วยเหลืออย่างที่ควรจะเป็น

“คิดว่าเขามาเรียนตามปกติไม่ได้ มาเดินใส่ชุดคลุมท้องก็ไม่ควร กลัวจะเป็นตัวอย่างให้เด็กคนอื่น ส่งผลต่อชื่อเสียงโรงเรียนด้วย คนภายนอกจะมองอย่างไร เรื่องนี้ถ้ารู้เร็วก็ท้องไม่เกิน 3 เดือน เด็กก็ยังไม่ ทำแท้งได้ แต่รู้ช้าจนท้องใหญ่แล้ว ก็แก้ไขอะไรไม่ได้แล้ว มีเด็กคนหนึ่งที่เราารู้อยู่แล้วละว่าเด็กคนนี้ต้อง ท้องแน่ ๆ สุดท้ายก็เป็นอย่างที่คิดไว้จริง เพราะเราก็เห็นพื้นเพครอบครัวเด็กไง เคยคุยกับแม่เด็กคนนี้ เห็นอยู่ บ่อย ๆ แม่เขานะ เคยหย่า มีสามีหลายคน ญาติเขาก็มีสามีเป็นชาวต่างชาติด้วย ก็เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ เลย” (ผู้บริหารสถานศึกษา C (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, วันที่ 16 พฤษภาคม 2567)

“คิดว่าปัญหานี้วุ่นวาย ไม่อยากให้เกิดเลย ไม่อยากให้เด็กคนอื่นมองว่าเด็กกลุ่มนี้ได้สิทธิพิเศษกว่า คนอื่น ไม่อยากให้คนอื่นมองว่าโรงเรียนยกย่องส่งเสริมเด็กกลุ่มนี้ ผอ.ไม่สนับสนุนให้ใส่ชุดคลุมท้องมาเรียน ในโรงเรียนปกติ กลัวเป็นตัวอย่างไม่ดีให้คนอื่น ส่วนสาเหตุก็มาจากครอบครัวนั้นแหละ ดูแลเด็กไม่ดี ไม่มีเวลา อบรมสั่งสอน” (ผู้บริหารสถานศึกษา D (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, วันที่ 10 พฤษภาคม 2567)

“โรงเรียนจัดการแก้ปัญหาแบบผิด ๆ เผด็จการ ดุด่า ถ่มถุยให้ลาออกอย่างเดียว ใครท้องก็จะโดน ให้ลาออกทุกรายคะ ตอนแรกหนูเครียดมาก หมดหนทาง และคิดสั้นด้วย แม่หนูก็พาไปทำแท้งที่โรงพยาบาล เพราะหนูร่างกายไม่แข็งแรงเป็นโรคหัวใจและหลายโรค คุณหมอบอกว่าสามารถทำได้อย่างถูกกฎหมาย เพราะมีภาวะเสี่ยง แต่สุดท้ายก็ตัดสินใจเก็บเด็กไว้คะ แล้ววันนี้หนูเพิ่งรู้ว่ามิกฎหมายให้เรียนต่อได้ด้วย หนูรู้สึกเจ็บใจและเสียดายเป็นมาก อยากได้รับโอกาสเรียนต่อและอยากเรียนจบพร้อมเพื่อน” (น้องจำ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, วันที่ 5 พฤษภาคม 2567)

โดยการที่ผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มนี้ยังมีมายาคติต่อคุณแม่วัยใสอยู่ แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลง ไปก็ตาม เนื่องจากในแต่ละสังคมนั้นล้วนประกอบด้วยผู้คนที่หลากหลาย สิ่งของแต่ละคนพบเจอมาแตกต่างกัน ทำให้ความต้องการ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของแต่ละคนแตกต่างกัน มายาคติของคนบางกลุ่ม จึงยังคงอยู่ คนบางส่วนยังไม่ยอมรับเรื่องนี้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติของสังคมกับการที่ผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนหนึ่งยังคงมีมายาคติต่อคุณแม่วัยใสอยู่

2. แนวทางการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ให้ได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ให้ได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางในการบริหารจัดการ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน ด้านการแก้ไขปัญหา และด้านการกำกับติดตาม โดยผู้วิจัยขอสรุป ดังนี้

2.1 ด้านการป้องกัน

2.1.1 กำหนดนโยบาย ประกาศ หรือกฎของสถานศึกษา ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ หรือ การให้โอกาสทางการศึกษา

2.1.2 ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาความรู้หรือการอบรมในการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างรอบด้านและครอบคลุม

2.1.3 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน การอบรม หรือกิจกรรม เรื่องเพศวิถีศึกษาและการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียนให้แก่ นักเรียน/นักศึกษา โดยร่วมมือกับสหวิชาชีพ หรือหน่วยงานในระดับพื้นที่

2.1.4 มอบหมายครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ให้คอยสังเกตการณ์ สอดส่อง ดูแลพฤติกรรมของนักเรียน/นักศึกษาในความรับผิดชอบของตนเองอย่างใกล้ชิด

2.2 ด้านการแก้ไขปัญหา

2.2.1 การจัดตั้งทีมงาน คณะกรรมการ คณะทำงาน โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าระดับหรือหัวหน้าฝ่าย ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูฝ่ายวิชาการ ผู้ปกครองของนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ นักจิตวิทยาโรงเรียน และสหวิชาชีพ เป็นต้น เพื่อดำเนินการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนที่ตั้งครรภ์อย่างเป็นระบบ

2.2.2 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ร่วมกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา หรือครูแนะแนว หรือครูพยาบาล โดยเริ่มจากการพูดคุย สอบถามข้อมูล เพื่อประเมินสถานการณ์ สภาพร่างกาย และจิตใจของนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ พร้อมทั้งดำเนินการให้คำปรึกษา และคำแนะนำเบื้องต้น

2.2.3 เชิญผู้ปกครองของนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ทุกราย เข้ามาพูดคุย รับทราบเหตุการณ์ หรือ ทำความเข้าใจ และดำเนินการให้คำปรึกษา เพื่อดูแลและช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ร่วมกัน

2.2.4 การให้สิทธินักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ในการเลือกรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว

2.2.5 การมอบหมายครูที่เป็นทีมงาน คณะกรรมการ หรือคณะทำงาน อาทิ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา หรือครูแนะแนว หรือครูพยาบาล ในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ และผู้ปกครอง จนเสร็จสิ้นกระบวนการ

2.2.6 การประสานหน่วยงานในพื้นที่หรือสหวิชาชีพ เพื่อร่วมวางแผนการช่วยเหลือ รวมทั้งการส่งต่อนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ให้เข้าถึงบริการทางสุขภาพ อาทิ การตรวจร่างกาย การฝากครรภ์ การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต เป็นต้น

2.2.7 ดำเนินการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม โดยไม่ผลักดันให้นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ย้ายหรือลาออกจากสถานศึกษา โดยที่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์และผู้ปกครองไม่สมัครใจ อาทิ การจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่สถานศึกษา (On Site) การจัดการเรียนการสอนใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต (Online) การจัดการเรียนการสอนแบบถ่ายทอดสด (On Air) การจัดการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (On Demand) การจัดการเรียนการสอนด้วยการนำส่งเอกสารที่บ้าน (On Hand)

2.2.8 กรณีนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์พักการเรียนในระหว่างการตั้งครรภ์หรือการคลอดบุตร มีการมอบหมายให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาติดต่อประสานกับนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์เป็นระยะ และเมื่อพร้อมกลับเข้าสู่ห้องเรียนแล้ว สามารถให้กลับเข้าเรียนได้ตามปกติและศึกษาต่อได้จนจบหลักสูตรได้

2.3 ด้านการกำกับติดตาม

2.3.1 ครู หรือทีมงาน หรือคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน มีการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระดับชั้นเหนือขึ้นไป เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษารับทราบเป็นระยะ

2.3.2 ผู้บริหารสถานศึกษา มีการกำกับ และติดตามผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์เป็นระยะ จนการช่วยเหลือเสร็จสิ้นกระบวนการ

อภิปรายผล

ปัจจุบันยังคงมีผู้บริหารสถานศึกษาส่วนหนึ่งที่มีมายาคติต่อคุณแม่วัยใสที่เป็นนักเรียน/นักศึกษายู่ โดยมองว่าเด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กไม่ดี เป็นเรื่องผิดบาป ผิดขนบธรรมเนียมประเพณีไทย น่าละอาย และสังคมไม่ยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Barthes (1985) และงานวิจัยฟารีดา เจอะเออะ และอัทนันท์ เตโชพิศาลวงศ์ (2564) กล่าวคือ การที่ค่านิยมและอุดมการณ์ถูกมายาคติกลบเกลื่อนให้ดูบริสุทธิ์และเป็นธรรมชาตินี้ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดความเป็นไปของสังคม เพราะทำหน้าที่แปลงอุดมการณ์ให้กลายเป็นเรื่องธรรมชาติ โดยมายาคติชุดนี้ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคนบางกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติเชิงลบ คือการที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษาเลือกปฏิบัติต่อนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ปฏิเสธในการให้โอกาสและการให้ความช่วยเหลือ โดยกดดันหรือบีบบังคับให้ย้ายหรือลาออกจากสถานศึกษากลางคัน การตัดโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน/นักศึกษาเหล่านี้ ทำให้พวกเขาเสียสิทธิทางสังคม เสียโอกาสดี ๆ ในอนาคตที่ควรจะได้รับ

ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมและภาคีเครือข่ายหลายหน่วยงานได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 อย่างจริงจังและเข้มข้น ได้เปลี่ยนแปลงมายาคติของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคนกลุ่มหนึ่ง ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติเชิงบวก คือ การที่

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา ให้โอกาสนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ได้เรียนต่อเนื่อง ด้วยการเรียนหลากหลายรูปแบบ โดยผู้บริหารสถานศึกษาบางรายมีความรอบรู้และการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีการประเมินสถานการณ์และสามารถแก้ไขปัญหาได้ดี มีการทำงานเป็นทีมร่วมกับหน่วยงานภายใน หน่วยงานภายนอก หรือสหวิชาชีพ การไม่ปกปิดข้อมูลเพื่อให้นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ เพื่อได้รับการช่วยเหลือและส่งต่อให้เข้าถึงบริการทางสุขภาพ ทั้งยังดูแลช่วยเหลือและติดตามอย่างเป็นระบบ จนเสร็จสิ้นกระบวนการ ซึ่งผู้บริหารได้รับการชื่นชมและความเชื่อมั่นไว้วางใจจาก นักเรียน/นักศึกษา ครู และผู้ปกครอง โดยสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำในภาวะวิกฤต เนื่องจากสถานการณ์นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในสถานศึกษา จัดได้ว่าเป็นภาวะวิกฤต การเกิดเหตุการณ์นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมคือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราว นับเป็นสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดและทำท่าย อาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของตนเอง หน่วยงาน หรือคนที่เกี่ยวข้อง อาทิ แนวคิดทฤษฎีของสุขยีน เทพทอง (2563), แนวคิดทฤษฎีของยุทธพงษ์ จักรคม และวิยุทธ์ จำรัสพันธ์ (2565) และงานวิจัยของฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์ และรุจิ กาญจน์ สานนท์ (2563)

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาเหล่านี้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย เนื่องจากมีความโดดเด่นในเรื่องทัศนคติและแนวคิดเชิงบวก แนวคิดเปิดกว้าง เป็นกันเอง ทั้งครูและนักเรียน/นักศึกษาไว้ใจ เชื่อใจ สามารถเข้าถึงได้ง่าย ให้คำปรึกษาได้ดี ให้โอกาสและกำลังใจ อีกทั้งมีความรอบรู้และมีทักษะหลายด้าน มีแนวคิดใหม่ ๆ และวิธีการใหม่ ๆ นโยบายใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน เน้นการทำงานเป็นทีม โดยมีการจัดตั้งทีมงาน คณะกรรมการหรือคณะทำงานในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ดำเนินการวางแผนร่วมกัน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง ร่วมแก้ปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ใช้วิธีการที่แตกต่างและยืดหยุ่น ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Basadur (2004), แนวคิด ทฤษฎีของ Harris (2009), งานวิจัยของ เสาวณีย์ สมบูรณ์ศิริรัตน์ (2562) และงานวิจัยของเตือนใจ สุนกุล (2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่ามายาคติต่อคุณแม่วัยใสชุดเดิมที่ยังคงอยู่ในสังคมนั้น เป็นเรื่องปกติที่มีคนส่วนหนึ่งยังไม่สามารถยอมรับเรื่องนี้ได้ การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีมายาคติต่อนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่เชิงลบ ปฏิเสธการให้โอกาสในการศึกษาต่อและไม่ให้การช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทุกภาคส่วนได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนพระราชบัญญัติ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สร้างความเข้าใจ ความเข้าใจ มายาคติจึงเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เกิดภาคปฏิบัติที่เชิงบวก โดยผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการบริหารจัดการนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน ด้านการแก้ไขปัญหา และด้านการกำกับติดตาม หากสถานศึกษาได้นำแนวทางนี้ไปใช้ จะทำให้นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ได้เรียนต่อเนื่องด้วยการเรียนหลากหลายรูปแบบจนจบการศึกษา สามารถช่วยเหลือและเปลี่ยนแปลงชีวิตคนและสังคมได้ ไม่เพียงช่วยเหลือแก่นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์เท่านั้น แต่ยังได้ช่วยเหลือให้สังคมมีทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้อีกหลายคน สามารถสร้างครอบครัวที่อบอุ่นและมีคุณภาพได้อีกหลายครอบครัว เป็นการช่วยเหลือสังคมได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1.1 สถานศึกษาทุกแห่งควรมีการเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ หรือนโยบายที่เกี่ยวกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สิทธิการศึกษา สิทธิเด็ก และการคุ้มครองเด็ก รวมทั้งมีเผยแพร่ช่องทาง การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ อนามัยการเจริญพันธุ์ และการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ให้นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง และบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนทราบในช่องทางที่ชัดเจน เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก

1.2 สถานศึกษาทุกแห่งควรมีเอกสาร แพลตฟอร์ม หรือช่องทางให้นักเรียน/นักศึกษา ประเมินผลหรือให้ข้อเสนอแนะ ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกปีการศึกษา โดยเป็นช่องทางที่ไม่ระบุตัวตน เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารและการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

1.3 สถานศึกษาทุกแห่งควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ครู และบุคลากร ให้มีทัศนคติเชิงบวก มีทักษะรับฟัง สื่อสารที่ดี สามารถเปิดใจต่อนักเรียน/นักศึกษาที่เผชิญ ปัญหา ให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำแก่นักเรียน/นักศึกษาได้ โดยการไม่ตัดสินถูกผิด ไม่ตีตรา และไม่เลือกปฏิบัติ

1.4 สถานศึกษาทุกแห่งควรมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร ในการป้องกัน การแก้ไขปัญหา และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 กรณีนักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อที่สถานศึกษาเดิม สถานศึกษาควรมี ทางเลือกให้นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการศึกษาหลายรูปแบบ อาทิ 1) สถานศึกษาในระบบแห่งอื่น ซึ่งมีทั้งสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัด สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น 2) การศึกษา นอกกระบบ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด หรือชื่อเดิมคือสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ศูนย์การเรียนรู้ระดับอำเภอ/เขต ศูนย์การเรียนรู้ตำบล ศูนย์การเรียนรู้แขวง 3) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (Home School) เป็นต้น

2.2 กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดมาตรการหรือบทลงโทษต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่กระทำ ความผิดในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างชัดเจนและเด็ดขาด

2.3 ทุกหน่วยงานที่มีสถานศึกษาในสังกัด จัดทำคู่มือ มาตรการ หรือแนวทางการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน/นักศึกษาที่ตั้งครรภ์ตามความเหมาะสมหรือบริบทของตน และประกาศใช้ไปยังสถานศึกษาได้ ทุกสังกัดอย่างครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2562, 25 กุมภาพันธ์). *สังคมเอาใจช่วย “เด็กท้องต้องไปต่อ”*.
<https://www.bangkokbiznews.com/pr-news/biz2u/255793>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563, 15 มกราคม). *ร้อง ศธ. ลงโทษ ‘ผู้บริหารสถานศึกษา’ ปีบ้งคับเด็กท้องออกจากโรงเรียน*.
สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/862153>
- ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์ และรุจิภาญจน์ สานนท์. (2563). *ภาวะผู้นำการบริหารในภาวะวิกฤติสู่การพัฒนา
อย่างยั่งยืน. วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 3(2), 105-118.*
- เตือนใจ สุนกุล. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 2 [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี].
Dspace at Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
<http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/3822>*
- ปาริชาติ บุญเอก. (2562). *เด็กไทยท้องไม่พร้อมเกินมาตรฐานโลก ขณะที่ “คนพร้อมไม่ท้อง” ทั้งที่พร้อมด้วย
วัยวุฒิและฐานะ. <https://www.bangkokbiznews.com/social/848794>*
- พิษณุ ชันติพงษ์. (2565, 8 มกราคม). *เรื่องท้องไม่พร้อม ปัญหาที่พบได้ทุกวันนี้ในสังคมปัจจุบัน.*
<https://rsathai.org/contents/18681/>
- พาริดา เจาะเอาะ และอัทนันท เตโชพิศาลวงศ. (2564). *มายาคติกัญชา การสื่อสาร ความรู้ และความเชื่อของ
สังคมไทย: กรณีศึกษาผู้ใช้และผู้เกี่ยวข้องในจังหวัดนครศรีธรรมราช. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.*
- ยุทธพงษ์ จักรคม และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2566). *บทบาทภาวะผู้นำในการจัดการภาวะวิกฤติในสถานการณ์
การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ในประเทศไทย. วารสารการเมืองการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 13(2), 1-19.*
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). *พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559.
เล่มที่ 133 ตอนที่ 30 ก เลขหน้า 1 ประกาศใช้ 31 มีนาคม 2559.*
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). *กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษา
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561. เล่มที่ 135 ตอนที่ 81 ก หน้า 13
ประกาศใช้ 12 ตุลาคม 2561.*
- ราชกิจจานุเบกษา. (2566). *กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษา
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566. เล่มที่ 140 ตอนที่ 11
ก หน้า 3 ประกาศใช้ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566.*
- สำนักข่าว BBC News ไทย. (2566, 21 กุมภาพันธ์). *ส่องสถิติคุณแม่วัยใสน่ากังวลแค่ไหน ก่อนประกาศกฎ
ใหม่ “เด็กท้องต้องได้เรียน. <https://www.bbc.com/thai/articles/c1wj4p8xw91o>*

- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2559). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรกับมิติสิทธิมนุษยชน. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2567). สรุปผลการดำเนินการตามรายงานการพิจารณาการศึกษาของคณะกรรมการธิการ การพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา เรื่อง แนวทางการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น. กลุ่มงานติดตามและประมวลผลงานของวุฒิสภา สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย. (2564, 14 พฤษภาคม). รายงานเฝ้าระวังการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่น พ.ศ. 2563. <https://rh.anamai.moph.go.th/th/surveillance-report/2515#wow-book/>
- สุชัยีน เทพทอง. (2563). ภาวะผู้นำในสภาวะวิกฤต. <http://mdc.library.mju.ac.th/ebook/350425.pdf>
- เสาวณีย์ สมบูรณ์ศิริรัตน์. (2562). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี]. Dspace at Rajamangala University of Technology Thanyaburi. <http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/3779>
- Barthes, R., & Lavers, A. (1985). *Mythologies*. Hill and Wang.
- Basadur, M. (2004). Leading other to think innovatively together: creative leadership. *Journal of The Leadership Quarterly*, 15(1), 103-121.
- Harris, A. (2009). Creative Leadership: Developing Future Leaders. *Management in Education*, 23(1), 9-11.

การอ้างอิงบทความ

มิณฑิชา เดชเกตุ และ ฉัตรวีรญา อังคสิงห์. (2568). แนวทางการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาต่อคุณ
 แม่วัยใส. *e-Journal of Education Studies, Burapha University*, 7(1), 42-57. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejes/article/view/276823>